

Список використаної літератури:

1. Мельник А.Ф. Управління розвитком муніципальних утворень: теорія, методологія, практика: монографія / А.Ф. Мельник, Г.Л. Монастирський. — Тернопіль: Економічна думка, 2007. — 476 с.
2. Монастирський Г.Л. Модернізаційна парадигма управління економічним розвитком територіальних спільнот базового рівня: монографія / Григорій Леонардович Монастирський. — Тернопіль: Вид-во «Економічна думка» ТНЕУ, 2010. — 464 с.
3. Адміністративна реформа в Україні // Український правовий часопис. — 1999. — Випуск 4. — 107 с.
4. Указ Президента України «Про концепцію державної регіональної політики» від 25.05.2001р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
5. Село на нашій Україні. Чи вбережемо? // Урядовий кур'єр. — 2002. — 22 жовтня. — С. 10.
6. Долішній М. Нові підходи до територіального управління / М. Долішній // Урядовий кур'єр. — 2002. — 26 лютого. — С. 6.
7. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України: Навчальний посібник / В.І.Кравченко. — К.: Т-во «Знання», КОО, 1999. — 487 с.
8. Нудельман В. Стратегічний план використання території України / В.Нудельман // Урядовий кур'єр.— 2002. — 5 квітня. — С. 5.
9. Українсько-шведський проект розвитку місцевого самоврядування в м. Ірпені Київської області. — К., 1998.
10. Місцеве самоврядування: світовий та український досвід / За ред. А. Ткачука. — К.: Заповіт, 1998. — 187 с.
11. Wojciechowski E. Samorząd teretorialny w warunkach gospodarki rynkowej / Wojciechowski E. — Warszawa: PWN, 1997. — 150 s.

Рассматривается проблема формирования жизнеспособного первичного административно-территориального устройства страны на основе соблюдения принципов финансовой, организационной и правовой автономии территориальных сообществ. Изучаются особенности, возможные преимущества и недостатки территориального и функционального типов интеграции территориальных сообществ в Украине. Даются рекомендации относительно рационализации процесса интеграции территориальных сообществ в Украине с учетом зарубежного опыта коммунизации. Делается акцент на необходимости формирования финансово-материальных предпосылок территориального объединения.

Ключевые слова: местное самоуправление, территориальное сообщество, территориальная и функциональная интеграция территориальных сообществ, критерии коммунизации обществ.

The problem of formation of the viable primary administrative-territorial device of the country is considered on the basis of observance of principles of a financial, organizational and legal autonomy of territorial communities. The features, possible advantages and lacks of territorial and functional types of integration of territorial communities of Ukraine are studied. The recommendations concerning rationalization of process of integration of territorial communities in Ukraine are given in view of foreign experience. The accent on necessity of formation of the financial and material preconditions of territorial association is done.

Key words: local self-management, territorial community, territorial and functional integration of territorial communities, criterion of integration of communities.

Дата надходження до редакції: 21.04.2013

Рецензент: д.е.н., професор Соколов М.О.

УДК: 681.518

ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ СИСТЕМ УПЕРЕДЖУЮЧОГО УПРАВЛІННЯ ТА МОНІТОРИНГУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

О. Б. В'юнєнко, к.т.н., доцент, Сумський національний аграрний університет

При вирішенні складних завдань розподілу значних фінансових ресурсів економічні втрати від вибору не достатньо прорахованих рішень надто високі. Ефективним засобом мінімізації помилок при ухваленні рішень є застосування спеціальних методів і технологій обробки інформації, у статті розглянуто перспективні методи автоматизованого моніторингу регіональної економіки.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією з головних тенденцій розвитку су-

часної економіки є зростання швидкості змін зовнішнього середовища і посилення її впливу на

процеси функціонування організацій. Забезпечення економічної стабільності в умовах постійних змін, що відбуваються в зовнішньому середовищі, стає можливим тоді, коли організація до них готується заздалегідь. Для цього управління має бути автоматизованим і упереджувачим. Тому на сучасному етапі розвитку регіонів актуальним є широке застосування систем підтримки прийняття рішень, заснованих на методах упереджувачого управління, як на методах, що відповідають сучасним умовам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Логічно завершений підхід до управління в сучасних умовах викладений в монографії І. Ансофа «Стратегічне управління» [2]. У ній вперше показана теорія управління організацією в невизначених умовах. І. Ансоф вводить поняття «сильних і слабких сигналів», «стратегічних несподіванок», «активне і реактивне управління». Головне гасло управління «заздалегідь готувати організацію до змін зовнішнього середовища», а найважливішою і самостійною функцією управління стає прогнозування. Різні аспекти формування системи соціально-економічного моніторингу висвітлені в працях таких вчених, як Т.Н. Агапова [1], И.В. Бестужев-Лада [3, 4], Т.А. Гаврилова [5], В.В. Дик [6], С.А. Загрядских, Л.В. Ивановский [7], В.Н. Лоханова [10], А.А. Никонов [11], В.Е. Рохчин [12], Л.В. Сарычева [14], Н.М. Ульяницкая [15], а також С. Девідсон, Р.Каплан, Д.Нортон.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз методів моніторингу, а також підготовки і підтримки прийняття рішень в економіці на основі нових інформаційних технологій в умовах швидкої зміни зовнішнього середовища.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом досить велику значимість набуває моніторинг в дослідженні регіональних соціально-економічних процесів. Аналіз різних точок зору щодо сутності, змісту, організації та основних проблем моніторингу дозволяє зробити ряд висновків [13]:

1. Поняття моніторинг не має однозначного тлумачення, що зумовлено, з одного боку, його використанням в різних галузях науки і практики. Так, наприклад, для деяких явищ достатньо лише спостереження з метою припущення можливого сценарію розвитку в майбутньому (спостереження за природними явищами). Це може бути як проста констатація факту, так і порівняння з нормативними або бажаними показниками. Для соціально-економічних систем спостереження недостатньо і створене в процесі моніторингу інформаційне забезпечення повинно бути основою для прийняття управлінських рішень, в тому числі, тих, що коригують умови і дії факторів, які детермінують стан і динаміку тих чи інших процесів. Отже, зіставлення з бажаним чи необхідним значенням може бути і кінцевою метою і проміжним результатом функціонування систем моніторингу.

З іншого боку, відмінність позицій обумовлено еволюцією практики моніторингу, що виявляється в ускладненні його цільової функції, розвитку методологічного та методичного забезпечення.

2. В ході еволюції змісту моніторингу відбувається його перехід з об'єктивно-пасивного процесу в суб'єктивно-активний. Спочатку застосування моніторингу не передбачало прямого втручання суб'єкта, тому що він сприймався і характеризувався лише як спеціально організоване, систематичне спостереження за станом об'єктів з метою їхньої оцінки, та прогнозу їх майбутнього стану. Пізніше моніторинг став розглядатися як необхідне інформаційне забезпечення процесу прийняття управлінських рішень, що також забезпечують корекцію умов, що детермінують функціонування і розвиток об'єкта, а також певних параметрів «входів» і «виходів» даного об'єкта. Так, наприклад, пасивний характер був спочатку властивий екологічному моніторингу, в основі якого було спостереження за станом навколишнього середовища в динаміці. Стосовно соціально-економічних систем моніторинг має активний характер, оскільки орієнтований на створення інформаційної основи управління їх розвитком. Активна роль моніторингу обґрунтована і пов'язана з тим, що на кожному етапі розвитку систем (екологічних, економічних) існують не тільки позитивні, але і негативні тенденції, фактори зовнішнього впливу, які тільки виявити і класифікувати недостатньо. В процесі проведення моніторингу з'являється можливість на основі узагальнення інформації виробити адекватно уявлення про стан і динаміці розвитку об'єкта, його детермінантах і на цій основі розробити управлінські рішення, реалізація яких дозволить обмежити або повністю запобігти негативний вплив, а також посилити дію сприятливих факторів.

3. Сучасні системи моніторингу мають деякі загальні характеристики (інваріантний склад задач, методи збору та аналізу інформації та інше), що дає можливість казати про моніторинг як про певний цілісний науково-практичний феномен.

4. Моніторинг необхідно розглядати як систему, функціонування якої включає ряд етапів. До них слід віднести: процес безперервного спостереження, дослідження явищ і подій, формування інформаційної бази управління, контроль за ходом і характером змін об'єкта, оцінка відхилень на основі системи критеріїв (еталонів).

5. Моніторинг повинен мати певні властивості: наявність чіткої цільової установки на відбір найбільш важливої та потрібної інформації; використання відносно постійної сукупності параметрів та індикаторів відстеження стійкої респондентської мережі; порівняльність і співставність результатів досліджень.

6. Моніторинг як система являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів. Сюди входить: його об'єкт, цільова функція, предмет (конкретні

аспекти дослідження об'єкта, детерміновані поставленими задачами), суб'єкт, що включає різні групи учасників, методологічна база, система показників, ресурсне та організаційне забезпечення. Стосовно до регіонального моніторингу в характеристиці названих елементів необхідно звернути увагу на наступне: а) об'єктом моніторингу є соціально-економічної система регіону, її окремі сектори (реальний, фінансовий), галузі, комплекси, форми підприємницької діяльності (заснованої на приватній, державній, змішаній формах власності), види бізнесу (малий, інноваційний, виробництво товарів та послуг). Важливо те, що незалежно від вибору тих чи інших компонентів об'єкта (галузей, видів бізнесу та інше) моніторинг повинен бути орієнтований на відстеження змін не тільки економічних, а й тих, що відбуваються в суспільстві; б) головною метою моніторингу є забезпечення органів державної влади та місцевого самоврядування необхідною і достовірною інформацією, яка адекватно відтворює найбільш значущі параметри соціально-економічної системи регіону. Така інформація є основою для прийняття рішень, що забезпечують реалізацію всього комплексу функцій управління (прогнозування, планування, організація, контроль); в) предметом моніторингу є сукупність процесів і результатів соціально-економічного розвитку регіонів і окремих галузей. Специфіка регіону (структура його ресурсного потенціалу, склад конкурентних переваг тощо) обумовлює використання поряд з інваріантним складом індикаторів показники, що мають вибірково природу застосування (наприклад, обсяг і структура прикордонної торгівлі); г) суб'єкт моніторингу має складну структуру і представлений, з одного боку, працівниками органів державної влади та місцевого самоврядування, в компетенції яких і є постановка задач моніторингу, його організація, збір, систематизація та аналіз інформації, з іншого - співробітники спеціалізованих компаній, залучених до збору та аналізу певних видів інформації, а з третього - споживачі певних видів інформації (підприємницькі структури, некомерційні організації та інші); д) методологічна база моніторингу включає систему принципів її організації, методів збору та аналізу інформації; е) предмет і завдання моніторингу, сформована методологічна база визначають вибір системи показників, що відображають найбільш значущі параметри досліджуваного об'єкта; є) ресурсне забезпечення моніторингу має складний вид, що включає кадрове, матеріально-технічне (комплекс технічних засобів реєстрації та передачі інформації) і фінансове забезпечення. Достатнє фінансове забезпечення є однією з найбільш складних проблем моніторингу і не тільки на регіональному рівні, воно може бути як «солідарним» - тобто припускати кілька джерел фінансування програми досліджень, так і «індивідуальним» - в такому

разі реалізація певної програми заходів має фінансуватися за рахунок будь-якого єдиного джерела. Застосування варіанту співфінансування можливо в тих випадках, коли в моніторингу зацікавлені різні організації, а також, коли формування інформаційної бази вищого рівня здійснюється на основі первинних даних, одержаних на більш низькому рівні. Достатнє фінансове забезпечення детермінує необхідне матеріально-технічне та кадрове забезпечення. Перше створює можливість для поліпшення умов збору, переробки, зберігання, аналізу інформації, друге - умови для її якісного аналізу. Загалом надто складно розглядати методи оцінки окремо від системи показників, вибір якої, повинен визначатися прийнятою методологією моніторингу; ж) організаційне забезпечення представляють, в основному, алгоритмами, що регламентують порядок збору, передачі інформації, розрахунку показників, надання результатів моніторингу для тих чи інших груп суб'єктів, а також нормативно-правовою документацією, яка визначає обов'язки, права і відповідальність осіб, що беруть участь в організації моніторингу.

7. Роль моніторингу проявляється в змісті виконуваних функцій. Загальний склад функцій моніторингу соціально-економічного розвитку регіону включає наступні:

- організаційна (визначення складу респондентів, вибір методів збору, системи показників, встановлення періоду оцінки об'єкта та інші);
- інформаційно-діагностична (формування інформаційної бази, необхідної для точної діагностики стану і динаміки змін об'єкта);
- контрольна (виявлення відхилень параметрів об'єкта від планових або нормативних);
- аналітична (виявлення причин, умов, факторів, що детермінують стан і динаміку змін об'єкта);
- комунікаційна (передача інформації, що відображає стан і динаміку розвитку об'єкта, результати діагностики зацікавленим споживачам).

8. В узагальненому вигляді принципи організації моніторингу можна визначити як теоретичні імперативи, реалізація яких покликана забезпечити ефективну організацію моніторингу і продуктивну реалізацію його функцій.

Узагальнення переліку вимог до побудови ефективної системи моніторингу, дозволяє визначити наступну систему шуканих принципів:

- принцип наукової обґрунтованості; він передбачає розробку та вдосконалення системи моніторингу з урахуванням досягнень теорії і використання можливостей сучасних інформаційних технологій;
- принцип об'єктивності – необхідність і відображення в інформаційній базі моніторингу реальних умов функціонування соціально-економічної системи регіону та факторів, що визначають її стан і перспективи розвитку.

- принцип реалістичності, система показників, що використовується для оцінки стану, динаміки та результатів функціонування соціально-економічної системи регіону, повинна бути наповнена необхідною інформацією.

- принцип репрезентативності та адекватності інформаційного забезпечення, направленість системи моніторингу на збір статистично значущих даних, що дозволяють адекватно оцінити досліджувані умови, процеси, результати;

- принцип цілеспрямованості, передбачає орієнтацію системи моніторингу на розвиток інформаційно-аналітичної підтримки процесу прийняття управлінських рішень, пов'язаних з поліпшенням умов і розвитком соціально-економічної системи регіону;

- принцип синергічності, він передбачає налагодженість взаємодії елементів як усередині системи моніторингу, так і з зовнішнім середовищем.

- принцип організаційної єдності процесів моніторингу та управління соціально-економічним розвитком регіону;

- принцип інституціоналізації правового та організаційного забезпечення моніторингу;

- принцип проблемної організації моніторингу, програма спостереження (обстеження, аналізу) повинна бути орієнтована на вирішення певної проблеми, для чого необхідно сформувати достатню інформаційну базу;

- принцип системності та комплексності, який передбачає врахування дії умов та факторів різної природи, виявлення їх взаємозв'язків, а відповідно, залучення та аналіз різних видів інформації;

- принцип універсальності, можливість системи моніторингу функціонувати на різних територіях, в умовах мінливих соціально-економічних характеристик;

- принцип поєднання безперервності та періодичності, передбачає постійне і регулярне спостереження за регіональним розвитком і його результатами, а також розрахунок і аналіз показників через певні проміжки часу;

- принцип оперативності, відображає необхідність своєчасного збору та надання інформації, а також прийняття на її основі рішень, здатних покращити в реальному масштабі часу умови функціонування об'єкта управління;

- принцип достовірності, він відноситься як до вихідної інформації, так і до результатів проведення моніторингу, його реалізація покликана забезпечити довіру споживачів «продукту» моніторингу до джерел інформації, методів її отримання, обробки і аналізу;

- принцип ієрархічності, інформація, отримана з нижніх рівнів управління повинна відповідати інформації, зведеної на верхніх рівнях, також інформація будь-якого рівня управління має від-

повідати змісту визначених управлінських завдань;

- принцип співставності показників у часі і просторі;

- принцип раціональності - раціональне поєднання прогнозно-аналітичної цінності інформації і витрат на її отримання, а також збалансованість різних показників;

- принцип нормативності, він передбачає наявність нормативів (допустимих значень) за ключовими показниками, які використовуються в системі моніторингу;

- принцип альтернативності, використання різних джерел збору інформації, а також методів її аналізу та оцінки;

- принцип адаптації, він передбачає пристосування системи моніторингу (її масштабів, складу оцінюваних характеристик, показників, інструментів аналізу та інше) до можливостей її організаторів і вимогам користувачів, мінливих задач, внутрішнім і зовнішнім умовам його проведення;

- принцип відкритості і прозорості, він передбачає транспарентність інформації, що відображає стан і динаміку розвитку соціально-економічної системи регіону, а також доступність результатів моніторингу споживачам;

- принцип ергономічності, він передбачає забезпечення оптимальних умов для проведення моніторингових досліджень;

- принцип розвитку, тобто необхідність вдосконалення системи моніторингу (методичного інструментарію, технічного оснащення, складу індикаторів, інформаційної бази), самі зміни не повинні ускладнювати всю систему моніторингу.

При формуванні інформаційної бази систем моніторингу соціально-економічних перетворень в регіоні необхідно спиратися на існуючі системи регіональної статистики з урахуванням необхідності упереджуючого управління. Можна виділити наступні основні принципи формування інформаційної бази моніторингу соціально-економічних перетворень в регіоні:

1. Інформаційна база моніторингу соціально-економічних перетворень в регіоні повинна бути інтегрована в систему інформаційного забезпечення, контролю та регулювання соціально-економічного розвитку регіону, містити інформацію, необхідну органам державного управління, відображаючи при цьому специфіку регіону і його розвиток.

2. Інформаційна база моніторингу повинна містити комплексну інформацію про систему цілей в кожній конкретній області реформування, факторах, показниках і індикаторах розвитку об'єктів реформування.

3. Основою формування системи цілей і характеризують їх показників є законодавчі акти, постанови, програми органів державного управління, а також інструктивно-методичні матеріали за напрямками реформування.

4. Агреговані показники, що характеризують хід і результати соціально-економічних перетворень в регіоні, повинні бути наочними, простими в інтерпретації, доступними для аналізу та використання в практиці управління.

5. При формуванні інформаційної бази моніторингу соціально-економічних перетворень крім системи державної статистики необхідно використовувати інформацію спеціалізованих систем (банківської, біржової, системи працевлаштування).

6. Інформаційна база упереджувачого управління повинна бути націлена на застосування різноманітних методів соціально-економічного прогнозування.

Базою упереджувачого управління є нові бізнес-технології - сучасні методи і засоби прогнозування, аналізу і планування наслідків прийняття управлінських рішень в економіці, фінансах, бізнесі, що створені на основі комплексного застосування нових інформаційних технологій: нейронних мереж, нечіткої логіки, генетичних алгоритмів, систем динамічного моделювання та ін. Поява на ринку інформаційно-аналітичного бізнесу як повноправного сектору, динамічне наростання попиту на його продукцію зумовлене розумінням керівництва середнього і крупного бізнесу необхідності інформаційно-аналітичної підтримки своїх рішень. Пояснюється це зростанням ціни помилки, швидкозмінними зовнішніми чинниками і ускладненням взаємозв'язків на регіональному та макроекономічному рівні, що забезпечують стійке функціонування підприємства. Системи підтримки прийняття рішень (СППР) розраховані на відповідальних осіб, що ухвалюють рішення, які приводять до прибутків або збитків, але цей інструмент не може бути ефективно використаний для розробки автоматизованих систем управління та в бухгалтерському обліку [8]. Цільове призначення відомих прогнозно-аналітичних систем і методів (метод прогнозного графа, система ПАТТЕРН, система ПРОФАЙЛ, селективний метод, метод "подвійного дерева", метод зважених оцінок, матричний метод) полягає в тому, щоб виявити передпрогнозу орієнтацію, розробити внутрішню і зовнішню структури об'єкту, провести кількісну оцінку структури об'єкту і розробити рекомендації по ресурсному забезпеченню прогнозованого об'єкту. Проте всі ці системи більшою мірою орієнтовані для прогнозування науково-технічного прогресу, ніж для прогнозування у сфері економіки. Крім того, більшість систем і методів розроблені в 60-70х роках, коли взагалі не стояло питання про застосування СППР в економіці, фінансах і бізнесі. Існує необхідність побудови адекватної моделі прогнозу, сучасній специфіці, що відповідає. Сучасні розробки в області СППР повинні ґрунтуватися на оптимальному поєднанні новітніх методик аналізу (фрактальний аналіз, динаміка систем та

інші) із стандартними математичними методами, при цьому необхідно звертати увагу на адекватність побудованих моделей сучасним економічним процесам. Досягнення високої точності прогнозування, тобто високої якості упереджувачого управління, неможливо без комплексного застосування нових інформаційних технологій (НІТ), так практичною основою упереджувачого управління сьогодні є: нейронні мережі, генетичні (еволюційні) алгоритми, нечітка логіка, візуальна динаміка систем, технічний аналіз, теорія хаосу, Data Mining та інші.

В даний час на ринку інформаційних технологій пропонуються програмні продукти, які орієнтовані на підготовку управлінських рішень в різних сферах діяльності. Серед них програмний комплекс «Компас» (РАН), «STADIA», аналітичний комплекс «ПРОГНОЗ» Sterling Group та інші. Ці програмні продукти не досить пристосовані для розробки цільових програм розвитку області або регіону, прогноз виконаний з їх допомогою носить вузькоспеціалізований і галузевий характер. Виникає необхідність в створенні структури відповідного програмного забезпечення для підтримки прийняття управлінських рішень і автоматизації підготовки цільових програм розвитку на рівні області або регіону. Розробка динамічної структурно-системної моделі економіки регіону може спиратися на використання методології САПСЕР (Система Аналізу і Прогнозування Соціально-економічного Розвитку регіону) [8], яка дозволяє сформувати раціональний варіант розвитку регіонального господарського комплексу в розрізі галузей. В системі додатково включені: критерій обґрунтування матриці коефіцієнтів прямих витрат міжгалузевого балансу, модуль розрахунку параметрів виробничої функції, модуль формування звіту про розраховані прогнози розвитку регіону по сценаріях з рекомендаціями про раціональне рішення. В основі САПСЕР лежить динамічна модель багатогалузевої економіки, яка поєднує в собі можливості міжгалузевого балансу і нелінійних виробничих функцій галузей економіки регіону. Модель містить основні елементи процесу розширеного відтворення економіки регіону і разом з балансом виробництва та розподілу продукції вона включає також баланс основних фондів і трудових ресурсів. На відміну від інших відомих методів прогнозування соціально-економічних процесів САПСЕР володіє адаптивністю і, головне, системністю, дозволяючи досліджувати регіони не як набір автономно функціонуючих галузей, а як цілісну соціально-економічну систему. Такі системи припускають реалізацію сценарного підходу в управлінні, тобто дають можливість достовірно визначити найбільш вірогідні тенденції розвитку, взаємозв'язки між діючими чинниками і можливі наслідки різних управляючих дій. Формування сценаріїв є поширеним прийомом динамічного аналізу, що дозво-

ляє виходячи з деяких припущень розраховувати різні траєкторії розвитку досліджуваного процесу. На регіональному рівні сценарний підхід передбачає аналіз великої кількості варіантів розвитку залежно від зміни зовнішнього і внутрішнього соціально-економічного середовища, зокрема цільові програми, що реалізують пряму бюджетну підтримку окремих сфер діяльності, або непряму - через вибрану систему пріоритетів. Загалом множинну сценаріїв регіонального розвитку розділяють на 3 групи: які характеризують загально-економічний розвиток регіону, розвиток галузей регіонального господарського комплексу, соціальний розвиток регіону; у свою чергу, в кожному сценарії розраховується декілька варіантів (варіант - незначні зміни деяких параметрів системи в рамках сценарію). Впровадження САПСЕР передбачає роботу з трьома моделями: 1) балансова нелінійна динамічна модель (включає нелінійні виробничі функції галузей регіонального господарства і показники міжгалузевого балансу, тут також передбачена можливість формування регіональних фондів споживання і накопичення не тільки в процесі внутрішньорегіонального відтворення, але і шляхом ввезення і вивозу товарів і засобів виробництва з інших регіонів); 2) модель

аналізу галузевої структури (призначена для пошуку вимірювачів швидкості структурних змін, та їх впливу на ефективність виробництва); 3) модель аналізу ефективності регіональної економіки (передбачає розрахунок узагальненого показника ефективності регіонального виробництва і факторний аналіз приросту національного доходу регіону). Програмний апарат цих моделей включає наступні модулі: розрахунок параметрів виробничих функцій і трендів, статистичних критеріїв; прогнозування та розподіл трудових ресурсів і капітальних вкладень між галузями по роках прогнозованого періоду; прогнозування валової продукції галузей і регіону в цілому, балансів виробничих фондів галузей; прогнозування сальдо "вивозу-ввезення" продукції регіонального господарського комплексу; прогнозування чистого продукту галузей, національного доходу регіону; розрахунки різних індексів для аналізу галузевої структури та інтенсивності структурних зрушень; розрахунки показників, що характеризують науково-технічний прогрес і ефективність регіонального виробництва (продуктивність праці, фондо-віддача, ефективність накопичення та інші).

Рис. 1. Вимоги (фрагмент) до Системи автоматизованого моніторингу розвитку та інвестиційної привабливості територій

Іншим комплексним підходом до вирішення завдань упереджуючого управління регіональною економікою є розробка Системи автоматизованого моніторингу розвитку та інвестиційної привабливості територій (САМРІПТ) [9], що представляє собою інтегрований набір програмних констру-

кторів і інструментів які мають виконувати наступні функції:

1. Конструювання багатовимірних сховищ даних, в т.ч.: інтеграція зовнішніх реляційних баз даних і багатовимірних сховищ даних; підтримка багатовимірних і реляційних об'єктів; управління нормативно-довідковою інформацією; управління

метаданими). 2. Інтеграція даних в т.ч.: системи управління базами даних; багатовимірні сховища даних інших постачальників. 3. Управління нормативно-довідковою інформацією, в т.ч.: проектування структури нормативно-довідкової інформації «зверху вниз» і «від низу до верху» (від логічної до фізичної моделі і навпаки); ведення ієрархічних довідників, що параметризуються, зокрема залежних від часу; підтримка необмеженої кількості атрибутів в довіднику, різних типів даних і зв'язків між довідниками. 4. Візуалізація даних, в т.ч.: відображення даних у вигляді таблиць, графіків і діаграм, електронних карт з можливістю управління деталізацією даних; створення звітів довільної структури; створення аналітичних записок. 5. Експрес-аналіз даних, в т.ч.: одночасний OLAP-аналіз даних з декількох багатовимірних кубів; оперативний статистичний аналіз даних; експорт даних в зовнішні файли для подальшого OLAP-аналізу без підключення до бази даних. 6. Моделювання і прогнозування, в т.ч.: підтримка широкого класу методів моделювання, зокрема нейромережових, оптимізаційних, економічних та ін.; створення динамічних моделей бізнес-процесів; виконання варіантних сценарних «Що буде, якщо?» і цільових «Що необхідне для?» прогнозних розрахунків; інтеграція з багатовимірними сховищами даних та інструментами оперативного аналізу; можливість розширення набору методів і моделей за рахунок підключення зовнішніх бібліотек. 7. Швидка розробка додатків, в т.ч.: об'єктно-орієнтована мова програмування; можливість розширення системи новими спеціалізованими типами і об'єктами метаданих. 8. Відкритий інтерфейс для інтеграції програмного забезпечення, в т.ч.: доступ до компонентів і функцій комплексу із зовнішніх додатків. 9. Організація WEB-доступу, в т.ч.: інтеграція з корпоративними порталами; організація доступу до даних та інструментів аналізу через Internet/Intranet. 10. Адміністрування і безпека, в т.ч.: єдина система безпеки для всіх компонентів

системи; єдина система аудиту дій користувачів і протоколювання регламентних операцій з даними; вбудований планувальник завдань.

Висновки. Різкі зміни зовнішнього середовища вимагають корегування і вдосконалення існуючих методів управління. Якщо традиційні методи за своєю суттю реактивні, тобто управління відбувається лише після відхилення планованих показників, то упереджуюче управління - проактивне і полягає в тому, щоб і об'єкт, і суб'єкт управління були зорієнтовані на зовнішнє оточення і прагнуть визначити нові тенденції. На основі аналізу цих тенденцій і проектується управляюча дія, з метою внесення змін до початкових умов функціонування об'єкту. Основне коло проблем в упереджуючому управлінні зміщується із регулювання виникаючих відхилень на прогнозування можливих ситуацій і тенденцій, тобто прогнозування лежить в основі упереджуючого управління. Сучасні ІТ технології можуть стати матеріальною основою упереджуючого управління в регіональній економіці, в такий комплекс повинні входити: апарат нейронних мереж, генетичні (еволюційні) алгоритми, нечітка логіка, теорія хаосу, Data Mining та інші. Сучасна економіка вимагає подальшого вдосконалення регіонального соціально-економічного прогнозування, планування і аналізу, обліку імовірних наслідків рішень, що приймаються органами управління, а також створення достовірної нормативної бази для проведення досліджень, взаємної ув'язки і узгодження окремих програм в єдиній концепції регіонального розвитку. Сам процес створення динамічної структурно-системної багаторівневої моделі економіки регіону полягає в послідовній розробці системи моделей, що імітують різні аспекти економіки регіону, які необхідні для вибору оптимального варіанту розвитку регіонального господарського комплексу. Використання методів упереджуючого управління в умовах нестабільного соціально-економічного середовища є необхідним і актуальним процесом.

Список використаної літератури:

1. Агапова Т.Н. Методика и инструментарий для мониторинга социально-экономической безопасности региона. // Вопросы статистики. 2001. - № 2. - С. 44-48.
2. Ансофф И. Стратегическое управление. - М.: Экономика, 1989.-280 с.
3. Бестужев-Лада И.В. Нормативное социальное прогнозирование: возможные пути реализации целей общества. Опыт систематизации. / И.В. Бестужев-Лада М.: Наука, 1987. - 213 с.
4. Бестужев-Лада И.В. Экспертный сценарно-прогностический мониторинг: принципы организации. / И.В. Бестужев-Лада // Социологические исследования. 1993. - № 8. - С. 100 - 104.
5. Гаврилова Т.А., Хорошевский В.Ф. Базы знаний интеллектуальных систем. / Т.А.Гаврилова, В.Ф.Хорошевский СПб.: Питер, 2001. - 384 с.
6. Дик В.В. Методология формирования решений в экономических системах и инструментальные методы их поддержки. / В.В. Дик М.: Финансы и статистика, 2000. - 300 с.
7. Научные основы регионального социально-экономического мониторинга / Под ред. Л.В. Ивановского, В.Е. Рохчина. СПб., ИСЭП, 1998. -274 с.
8. Кузьбожев Э.Н. Разработка методов упреждающего управления в экономике на основе новых информационных технологий // Грант по фундаментальным исследованиям в области экономических

наук. Тенденции развития мировой экономики и мировых хозяйственных связей 1.11.98 (Грант 4-3). Курск, 2000. – 137с.

9. Лавров Е.А., Вьюненко А.Б. Разработка концепции единого информационного пространства региона для мониторинга уровней социально-экономического развития.// Материалы III Всероссийской научной конференции "Информационные технологии в науке, образовании и экономике", 10-14 ноября 2008 г., г. Якутск - Якутск: Институт математики и информатики ЯГУ, 2008. - Часть II. - С. 171-173.

10. Лоханова В.Н. Мониторинг в государственном управлении инновационным комплексом. / В.Н. Лоханова // Наука управления на пороге XXI в. -М., 1997.-С. 152-159.

11. Никонов А.А. Социально-экономический мониторинг аграрной реформы в России. / А.А. Никонов //АПК: Экономика, управление. 1994. - № 5. -С.3-8.

12. Научные основы регионального социально-экономического мониторинга / Под ред. Л.В. Ивановского, В.Е. Рохчина. СПб., ИСЭП, 1998. -274 с.

13. Рисин И.Е., Шлеките И.А. Сущность мониторинга социально-экономического развития региона и принципы его организации [Электронный ресурс] : / ЦИРЭ: Центр исследований региональной экономики. – Режим доступа: <http://www.lerc.ru/?part=bulletin&art=18&page=12> Назва з домашньої сторінки Інтернету.

14. Сарычева Л.В. Компьютерный эколого-социально-экономический мониторинг регионов. Геоинформационное обеспечение: Монография. – Днепропетровск: НГУ, 2003. – 174 с.

15. Ульяницкая Н.М. Мониторинг локального уровня управления. / Н.М. Ульяницкая Ростов-на-Дону: СКИАПП, 1999. 136 с.

При решении сложных задач распределения значительных финансовых ресурсов экономические потери от выбора недостаточно просчитанных решений слишком высокие. Эффективным средством минимизации ошибок при принятии решений является применение специальных методов и технологий обработки информации, в статье рассмотрены перспективные методы автоматизированного мониторинга региональной экономики.

When dealing with complex tasks allocation of significant financial resources, the economic costs of not choice enough solutions calculated too high. Effective means of minimizing errors in decision-making is the use of special methods and technologies of information processing in the article the advanced methods of automated monitoring of the regional economy.

Дата надходження до редакції: 21.03.2012 р.
Рецензент: к.е.н., доцент Жмайлов В.М.

УДК 021.4

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

С.О. Денисенко, к.пед.н, Сумський національний аграрний університет

Розглянуто загальні механізми і досвід інформаційної діяльності в різних сферах та галузях.

Ключові слова: інформаційні потреби, інформаційна діяльність, інформаційний ринок, інтегрований фонд, місцеві публічні бібліотеки.

Глобалізація світової економіки все більше стає критерієм перевірки рівня кваліфікації державних діячів, політиків, чиновників і бізнесменів. Інформаційні потоки супроводжують відповідні товарно-грошові операції, суспільно-політичні події. В результаті підвищуються витрати часу на пошук інформації, що, в свою чергу, нерідко спричиняє своєрідне «інформаційне перевантаження» різних ланок управління. Організаційною формою інформаційного посередництва є бібліотеки [1].

Для сучасного стану розвитку бібліотечної галузі України характерні дві основні тенденції:

♦ інтеграція, тобто об'єднання документних ресурсів бібліотек, яка базується на спеціалізації,

координації, кооперації на локальному, регіональному, національному і світовому рівнях;

♦ комп'ютеризація бібліотечної галузі, яка спрямована на розвиток міжбібліотечних зв'язків, збагачення складу фондів бібліотек електронними документами.

Своєчасність розробки проблеми зумовлена об'єктивною необхідністю скорочення розриву між зростанням вимог користувачів до якості фондів і практичною роботою бібліотек, які прагнуть до координованого комплектування, однак недостатньо взаємовикористовують зібрання традиційних і новітніх (електронних) документів, доступних для користувачів у локальному й інтерактивному режимах. Це актуалізує розробку сучасної науково обгрунтованої концепції системного фо-